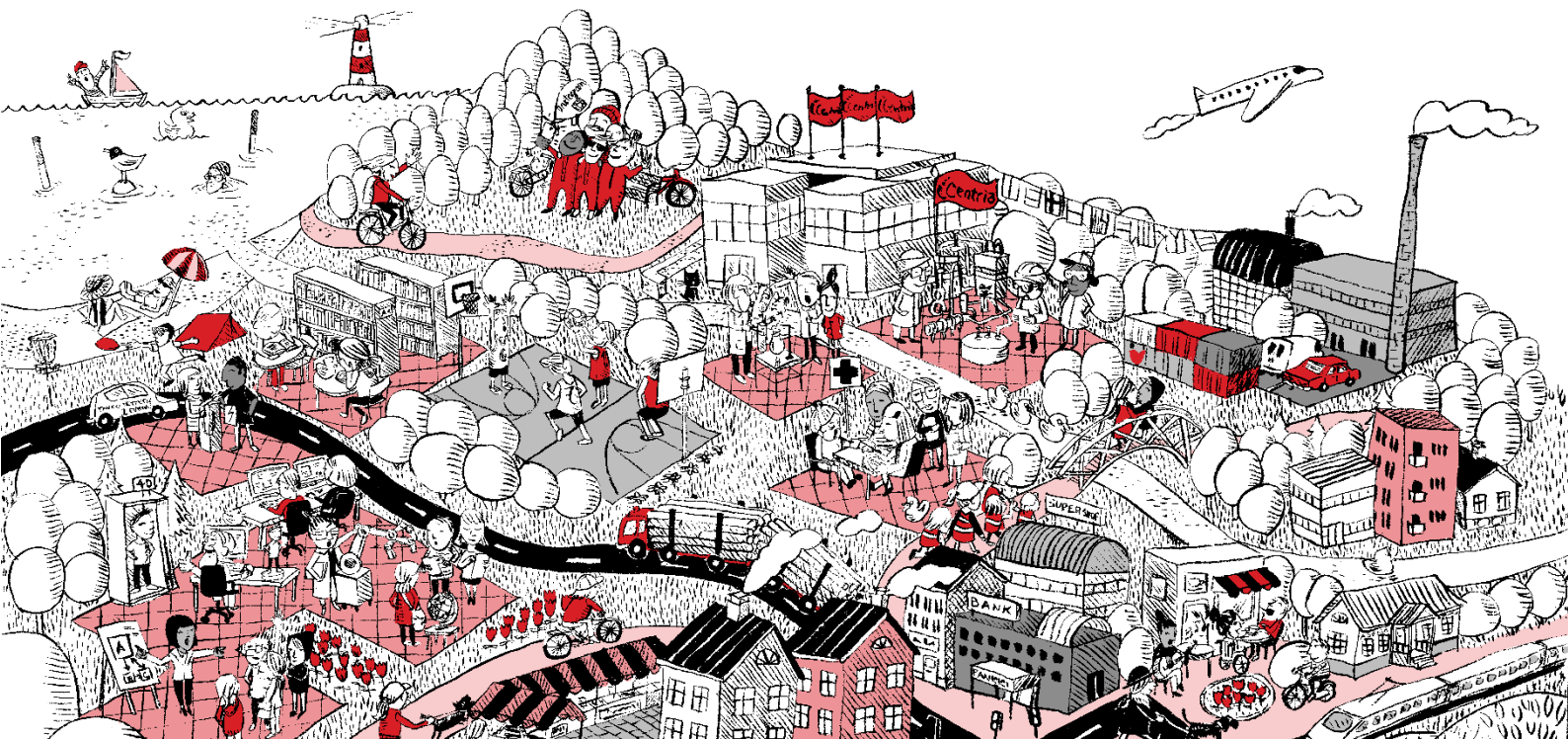


Julia Jylkkä ja Lotta Paananen

VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖKUNNAN NÄKEMYKSIÄ EH- KÄISEVÄSTÄ LASTENSUOJELUSTA VARHAISKASVATUKSESSA

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomikoulutus
Joulukuu 2021**



Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Marraskuu 2021	Tekijä/tekijät Julia Jylkkä ja Lotta Paananen
Koulutus Sosionomi	<input checked="" type="checkbox"/> AMK <input type="checkbox"/> YAMK	
Työn nimi VARSHAISKASVATUKSEN HENKILÖKUNNAN NÄKEMYKSIÄ EHKÄISEVÄSTÄ LASTENSUOJELUSTA VARHAISKASVATUKSESSA		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski	Sivumäärä 36 + 2	
Työelämäohjaaja XXXXX		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja selvittää erään ylivieskalaisen varhaiskasvatusyksikön henkilöstön valmiuksia tunnistaa ja toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tutkimuskysymyksemme olivat: 1) Miten ehkäisevää lastensuojelua tunnistetaan päiväkodissanne? 2) Miten toteutatte ehkäisevää lastensuojelua päiväkodissanne? Tavoitteena oli, että varhaiskasvatuksen henkilöstö reflektoisi omaa osaamistaan ja mahdollisia Kehittämiskohteita koskien ehkäisevää lastensuojelua. Yhteistyöpäiväkoimme pystyy myös hyödyntämään tutkimustamme henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Opinnäytetyömme voi myös toimia tapausesimerkkinä muille varhaiskasvatuksen henkilöstölle.</p> <p>Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella ja menetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelimme yhden ryhmän, johon osallistui neljä varhaiskasvatuksen ammattilaista. Käytimme tutkimuksemme analysointiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksemme tulokset ovat esitelty tutkimuskysymysten mukaan.</p> <p>Tuloksista selvisi, että varhaiskasvatuksen henkilökunta tunnisti hyvin huolta herättäviä asioita lapsessa. Tuloksista nousi esiin, että ehkäisevästä lastensuojelusta kaivataan lisää koulutusta sekä toivottiin avoimempaa vuorovaikutusta varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille. Varhaiskasvattajien vastauksissa korostuivat huolen puheeksi ottaminen, lapsen edun toteutuminen, kasvatuskumppanuus ja työyhteisöltä saatu tuki.</p>		
Asiasanat ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojelu, varhaiskasvatus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date November 2021	Author Julia Jylkkä ja Lotta Paananen
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis THE VIEWS OF EAERLY CHILDHOOD EDUCATION STAFF ON PREVENTIVE CHILD WELFARE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION		
Instructor Leena Raudaskoski		Pages 36 + 2
Supervisor XXXXXX		
<p>The purpose of the thesis was to examine and identify the capacity of the staff of in Ylivieska early childhood education unit to identify and implement preventive child welfare. Our research questions were: 1) How is preventive child welfare identified in your kindergarten? 2) How is preventive child welfare identified in your kindergarten? The aim was for early childhood staff to reflect their own competence and potential targets of development regarding preventive child welfare. Our collaborative kindergarten will also be able to use our research to develop the expertise of staff. Our thesis may also serve as a case example for other early childhood education staff.</p> <p>Our thesis was carried out with qualitative research and we used a themed interview as a method. We interviewed one group involving four early childhood education professionals. We used data-based content analysis to analyze our research. The results of our study have been presented according to research questions.</p> <p>The results showed that early childhood education staff identified very concerns about the child. The findings revealed the need for more education on preventive child welfare, as well as the hope for a more open interaction between early childhood education and child welfare. Early educators' responses highlighted concerns about expressing the concern, the realization of the child's best interests, educational partnership, and support from the working community.</p>		
Key words child welfare, early childhood education, preventive child welfare		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	3
3 VARHAISKASVATUS EHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA	4
3.1 Lapsen tuen tarve ja pedagoginen sensitiivisyys	5
3.2 Lapsen oikeus osallisuuteen	7
3.3 Kasvatusyhteistyö.....	8
3.4 Moniammatillisuus varhaiskasvatuksessa	9
3.5 Tunne- ja kehotunnekasvatus	10
3.6 Huoli puheeksi- ja lapset puheeksi -menetelmä	12
4 LASTENSUOJELU OSANA VARHAISKASVATUSTA	15
4.1 Ehkäisevä lastensuojelu	16
4.2 Lastensuojeluilmoitus	16
4.3 Lasten kaltoinkohtelu	17
4.3.1 Fyysinen kaltoinkohtelu.....	18
4.3.2 Psyykkinen kaltoinkohtelu	18
4.3.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö	19
4.3.4 Laiminlyönti.....	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	20
5.2 Teemahaastattelu	20
5.3 Aineiston litterointi	21
5.4 Aineiston analysointi.....	21
5.5 Tutkimuksen aikataulu.....	22
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	24
6.1 Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa	24
6.2 Huolen herääminen	26
6.3 Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen varhaiskasvatuksessa	27
7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	29
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Kolmiportainen tuki	7
KUVIO 2. Opinnäytetyön aikataulu	23

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Monialaisen yhteistyön toimijat Ylivieskan varhaiskasvatuksessa	10
---	----

1 JOHDANTO

YK:n lapsen oikeuksien julistuksessa on määritelty lasten ihmisoikeuksista. YK:n lasten oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita, vanhempia, kaikkia lasten parissa toimivia ammattilaisia ja lapsia itseäänkin. Sopimuksen sisällön voi tiivistää kolmeen kohtaan: lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan, riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja oikeuteen osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksen tekoon. Sopimus takaa lapsille oikeuden muun muassa identiteettiin, yksityisyyteen, tiedon saantiin, ajattelun ja omantunnon vapauteen ja itseilmaisuun. Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Aikuisten tulee omalla toiminnallaan suojella lapsia kaikelta väkivallalta ja kaltoinkohtelulta. Aikuisten tulee myös auttaa lapsia hankkimaan sellaisia taitoja ja tietoja, joiden avulla he pystyisivät tekemään omaa hyvinvointiaan edistäviä ja koskemattomuuttaan suojaavia valintoja omassa elämässään. (Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen 2015, 11–12.)

Tutustuimme Talentian tutkimukseen ”Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus”, joka on julkaistu vuonna 2010. Tutkimuksessa selvitettiin lastensuojelulain vaikutuksia eri ammattiryhmien toimintatapoihin. Tutkimuksessa koettiin, että muutos lastensuojelussa on mennyt parempaan suuntaan, mutta tarvetta kehittymiselle on kuitenkin edelleen. Tutkimuksen vastauksista nousi esille, että ehkäisevästä lastensuojelusta ja sen menetelmistä on liian vähän tietoa varhaiskasvatuksessa. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa 2010, 3–16.) Tutkimus vahvisti opinnäytetyömme aiheen tärkeyttä. Ajankohtaisena aiheena on myös lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), joka on hallituksen kärkihanke, jonka tarkoituksena on uudistaa hallinnonrajat ylittäen lasten, nuorten ja perheiden palveluita sekä parantaa lasten ja perheiden hyvinvointia ja vähentää eriarvoisuutta. Kärkihankkeessa vahvistetaan muun muassa varhaiskasvatuksen roolia lapsen hyvinvoinnin tukemisessa sekä kehitetään laajasti lastensuojelun eri työmuotoja. (Valtioneuvosto 2017.)

Ehkäisevällä lastensuojelulla varhaiskasvatuksessa edistetään ja turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevä lastensuojelu on lapsille annettavaa erityistä tukea eikä siihen vaadita lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun tarvetta pystytään vähentämään, jos lasten ja perheiden ongelmat havaitaan riittävän varhaisessa vaiheessa. (Paavola ym. 2010, 3.) Varhaiskasvatus on keskeinen toimija lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmässä. Varhaiskasvatuksessa lapsen ja perheiden tuen tarpeet voidaan havaita hyvissä ajoin ennen ongelmien kärjistymistä. Varhaiskasvatuksella on keskeinen rooli ennaltaehkäisevän tuen antamiseen. Lapsi viettää varhaiskasvatuksessa yleensä useamman tunnin päivässä, joten varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on mahdollisuus havainnoida lasta

sekä nähdä lapsen käyttäytymisessä tapahtuneet muutokset tai ikätasoon kuulumaton käytös. (Araneva 2016, 118.)

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun syksyllä 2020. Suunnittelu alkoi opinnäytetyön aiheen pohdinnasta yhdessä työelämän kanssa. Halusimme tehdä opinnäytetyön, jossa yhdistyy varhaiskasvatus ja lastensuojelullinen näkökulma. Saimme opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi erään ylivieskalaisen päiväkodin. Koemme opinnäytetyömme aiheen ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa mielenkiintoiseksi sekä erittäin ajankohtaiseksi aiheeksi, ja myös työelämän edustaja piti aihetta tärkeänä. Yhteiskunnan suunta on koko ajan enemmän ennaltaehkäisevissä palveluissa, jotka esimerkiksi vähentävät inhimillistä kärsimystä sekä pienentävät sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019b). Mielestämme on myös tärkeää lisätä ihmisten tietoisuutta ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa, sillä lastensuojeluun liittyy paljon ennakkoluuloja ja käsityksiä.

Tarkoituksenamme oli tutkia, miten ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan ja tunnistetaan varhaiskasvatuksessa. Haastattelimme yhteistyöpäiväkodin henkilökuntaa ryhmähaastatteluna Teams-sovelluksen välityksellä. Halusimme päästä kuulemaan päiväkodin henkilöstön ajatuksia aiheesta, minkä vuoksi kvalitatiivinen tutkimus oli luonnollinen valinta opinnäytetyöhömme. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehysenä toimii varhaiskasvatus- ja lastensuojelulaki sekä laajasti ajankohtaista kirjallisuutta ja sähköisiä lähteitä.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön valmiuksia tunnistaa ja toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tavoitteena oli, että varhaiskasvatuksen henkilöstö reflektoi omaa osaamistaan ja mahdollisia kehityksen kohteita koskien ehkäisevää lastensuojelua. Yhteistyöpäiväkotimme pystyy myös hyödyntämään tutkimustamme henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Opinnäytetyömme voi myös toimia tapausesimerkkinä muille varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Meidän molempien henkilökohtaisena oppimistavoitteena oli lisätä tietoisuuttamme ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa. Ennaltaehkäisevien toimien tunnistaminen ja toteuttaminen tulevat olemaan osana sosionomin työtämme, joten tavoitteenamme on myös lisätä ammattitaitoamme ehkäisevän lastensuojelun toteuttajina. Opinnäytetyöprosessin edetessä kartutimme osaamistamme tutkimuksen eri vaiheista sekä tutkimustulosten raportoinnista.

Tutkimuskysymyksemme ohjaa tutkimuksemme etenemistä, rajaa aineistoa sekä pitää tutkimuksemme suunnan tutkimusilmiön ydintiedoissa. Keskittymällä tutkimuskysymyksiimme löydämme aineistoista ratkaisuja tutkimuskysymyksiimme. (Kananen 2017, 60.)

Tutkimuksella pyrimme vastaamaan kysymyksiin:

- 1) Miten ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissanne?
- 2) Miten lastensuojelun tarve tunnistetaan päiväkodissanne?

3 VARHAISKASVATUS EHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja se painottuu erityisesti pedagogiikkaan. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§.) Varhaiskasvatuksella edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan lapsen kehitystä, oppimista sekä kasvua. Varhaiskasvatus ehkäisee syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. (Opetushallitus 2021.) Varhaiskasvatus tukee ja vahvistaa lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa (Ylivieskan kaupunki 2019). Lasten huoltajien kasvatustyössä varhaiskasvatus toimii perheiden tukena. Varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallisuuden työelämää tai opiskeluun (Opetushallitus 2021).

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäiväkodissa sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana. Varhaiskasvatus kuuluu lapsille, jotka eivät ole oppivelvollisuusikäisiä, mutta erityisolosuhteiden vaatiessa myös sitä vanhemmat lapset ovat oikeutettuja varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1§.) Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan tehtävänä on järjestää ennen lapsen perusopetuksessa säädetyn oppivelvollisuuden alkamista lapselle 20 tuntia viikossa varhaiskasvatusta. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen alkaa, kun vanhempain- tai äitiysrahan tai osittaisen vanhempainraha päättyy. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 12§.) Nykyisen varhaiskasvatuslain mukaan kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus varhaiskasvatukseen. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja myös ne lapset, joiden vanhemmat ovat työttömänä tai hoitovapaalla. Tilanne perheessä ei vaikuta yksityisen hoidon tuen tasoon. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.) Varhaiskasvatuksen velvollisuus on järjestää vuorohoitoa lapselle tarvittaessa siinä laajuudessaan, jossa lapsi sitä tarvitsee esimerkiksi vanhemman työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoito tapahtuu iltaisin, viikonloppuisin, öisin sekä arki- ja juhlapäivinä perhepäivähoidossa tai päiväkodeissa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 13§.) Laissa säädetään myös lapsen varhaiskasvatus päivän pituudesta, että päivä saisi kestää yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia lukuun ottamatta vuorohoitoa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 9§).

Varhaiskasvatussuunnitelmien kokonaisuus muodostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat perustana varhaiskasvatuksen järjestämisessä, toteuttamisessa ja kehittämisessä. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma edistää sitä, että koko maassa toteutuu yhdenvertainen ja laadukas varhaiskasvatus. (Opetushallitus 2021.) Varhaiskas-

vatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeinen sisältö, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen huoltajien välinen yhteistyö, monialainen yhteistyö ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältö. Opetushallitus valmistelee perusteet tehden yhteistyötä tarvittavien tahojen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 21§.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ovat velvoitettuja varhaiskasvatuksen järjestäjät, ja heidän on myös arvioitava ja kehitettävä suunnitelmaa. (Opetushallitus 2021.) Ylivieskassa on laadittu paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on yhteinen kaikille varhaiskasvatuksen toimintamuodoille. Suunnitelma on laadittu niin kunnan kuin yksityisten tuottajien järjestämiin varhaiskasvatuspalveluihin. Suunnitelman laadintaan ovat osallistuneet varhaiskasvatuksen henkilöstö, huoltajat ja lapset. (Ylivieskan kaupunki 2019.) Jokaiselle lapselle tehdään oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja sitä tarkennetaan säännöllisesti lapsen tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. (Opetushallitus 2021.)

3.1 Lapsen tuen tarve ja pedagoginen sensitiivisyys

Varhaiskasvatuksessa tulee tunnistaa lapsen yksilölliset tuen tarpeet ja järjestää tarvittavaa tukea lapselle, hyödyntäen moniammatillista yhteistyötä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Kasvattajalta vaaditaan tietynlaista kykyä ja herkkyyttä huomata tilanteet, joissa lapsi tarvitsee jonkunlaista tukea (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 89). Pedagoginen sensitiivisyys voidaan määritellä siten, että aikuinen välittää lapsesta sekä suhtautuu lapsiin eettisesti. Sensitiivisyyden avulla lapsen ja aikuisen välille muodostuu vuorovaikutussuhde. Vuorovaikutussuhteessa korostuu ennen kaikkea hellyys ja kiintymys. Pedagogisesti sensitiivinen aikuinen kykenee olemaan kiinnostunut lapsen asioista, lämmin ja sydämellinen sekä empaattinen. Kasvattajan pedagoginen sensitiivisyys saa lapsen tuntemaan itsensä rakastetuksi ja ymmärretyksi tulemisesta. Varhaiskasvattajan herkkyyys vuorovaikutuksessa tarkoittaa, että hän puhuu lapsille ystävällisesti, pyrkii katsekontaktiin, antaa lapsen puhua ja kehuu. Tällä tavoin lapsi kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. (Hännikäinen 2017, 54–61.)

Lapsi saattaa kaivata tukea esimerkiksi sosiaaliin taitoihin, kaveritaitoihin tai uuden oppimiseen. Kaveri- ja vertaissuhteet ovat keskeinen osa varhaiskasvatusta lapsen näkökulmasta. Varhaiskasvattajan tulee huolehtia, ettei toistuvasti kukaan lapsi jää ryhmän ulkopuolelle. Henkilöstöltä vaaditaan tiedosta-

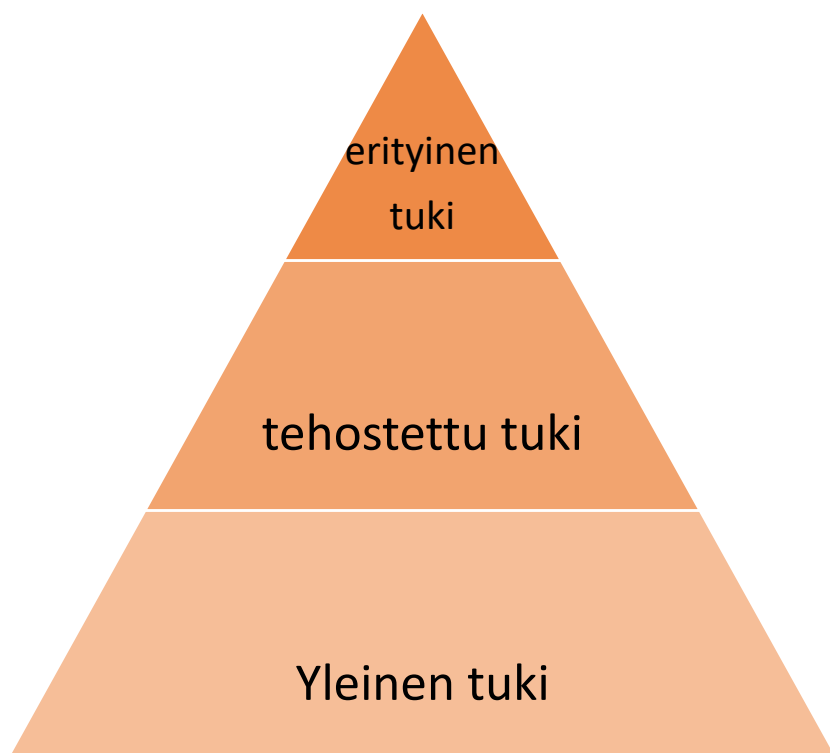
mista koko ryhmän ja yksilön tuen tarpeista samanaikaisesti. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti. Mikäli varhaiskasvatuksessa on yksi tai useampi erityisen kasvatuksen tai hoidon tarpeessa olevia lapsia, tulee se ottaa huomioon lapsilukumäärässä tai henkilöstöresursseissa. (Heinonen ym. 2016, 89–90.)

Varhaiskasvatuksessa tuen tarpeet ovat moninaisia, mutta jo pitkään vaikeudet kielenkehityksessä ja sosiaalis-emotionaalisessa kehityksessä ovat olleet yleisimpiä. Tarkkaavaisuuden vaikeudet ja kehitysviivästymät ovat myös hyvin yleisiä. Erityisen tuen tarpeita on valtavasti. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan huolen aiheet lapsesta, voivat tarvita joskus erityistä tukea. (Hujala & Turja 2020, 269–270.) Lapsen tuen tarvetta varhaiskasvatuksessa voidaan tarkastella kolmiportaisen tuen avulla. Kolmiportaisentuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki (KUVIO 1). (Opetusalan ammattijärjestö 2020.)

Varhaiskasvatuksessa uupuu ohjenuora tehostetun ja erityisen tuen tarpeen määrittelyyn, ja ammattilaisten lausunnot lapsesta ohjaavatkin vahvasti lapsen erityisen tuen saamista. Mikäli lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia, voidaan katsoa lapsella olevan tehostetun tai erityisen tuen tarve. Varhaiskasvatuksessa annettu tehostettu ja erityinen tuki on myös ehkäisevää lastensuojelua. Varhaiskasvatuksessa vaaditaan erityistä tukea tarvitseville aikuisen suunnittelema huolellinen tavoitteiden asettelu sekä aikuiselta herkkää ja tiivistä ohjaamista. Koko ryhmän toiminnassa tulee huomioida kaikkien lasten kehityksen haasteet ja lasten vahvuudet. (Hujala & Turja 2020, 270–279.)

Pedagogiikan suunnittelussa tulisi aina lähteä lasten ensisijaisista tuentarpeiden alueista. Eri pelit ja leikit usein tarvitsevat aikuisen vahvaa ohjaamista säännöissä, ja sääntöjen tulee olla sellaisia, joita lapsiryhmässä jokainen voi noudattaa aikuisen tukemana. Kuvat seinällä auttavat vahvistamaan sääntöjä ja eri toimintoja. On tärkeää, että aikuisten käytös on johdonmukaista, jolloin se mahdollistaa lapselle myös luottamuksen rakentamisen aikuisiin. Aikuisen turvallinen ja johdonmukainen käytös tukee myös sosiaalisissa haasteissa, esimerkiksi lapsen aggressiivisuudessa toisia kohtaan. Lasta on tärkeää tukea asioissa, joista hän pitää, sillä sitä kautta aikuinen näyttää arvostusta lasta kohtaan ja lapsi oppii myös arvostamaan itseään. Onnistumiset kokemukset kohottavat itsetuntoa, ja on tärkeää, että lapset ovat aktiivisina toimijoina ryhmä- ja opetustilanteissa. Lapsi tarvitsee myös epäonnistumisissa aikuisen tukea ja kannustusta. Henkilökunnan on tärkeää pystyä ennakoimaan, milloin lapsen käytös on menossa väärään suuntaa, ja näin voidaan välttää ylimääräisiä konflikteja ja mielipahaa. Henkilökunnan aidolla läsnäololla ja lapselle annettavalla omalla hetkellä varhaiskasvatuksessa voi olla jo merkittävä vaikutus lapsen päivään. Tärkeä osa pedagogiikkaa on lapsen emotionaalisen kehityksen tukeminen. Jokaisen

lapsen tulisi kokea läheisiä ja turvallisia hetkiä varhaiskasvatuksessa ja muuallakin. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee mahdollistaa olosuhteet, jotka edistävät oppimista ja ovat turvallisia. Vertaisryhmänä pieni lapsiryhmä lapselle on myös tärkeää oppimisen kannalta. Varhaiskasvatuksessa tasapainoilun ohjatun toiminnan ja vapaan leikin välillä, eikä kenenkään päivän keskipiste voi olla kuntoutuksessa. Lasten päivän tulisi koostua ilosta, mukavasta yhdessä olostä sekä sopivista haasteista ja ponnisteluista. (Hujala & Turja 2020, 274–280.)



KUVIO 1. Kolmiportainen tuki

3.2 Lapsen oikeus osallisuuteen

Varhaiskasvatuksen yksi tavoitteista on, että varmistetaan lapsen mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua häntä itseään koskeviin asioihin (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Lasten oikeuksien sopimuksessakin määritellään vahvasti lapsen osallistumisoikeutta ja myös perustuslaissa myös määritellään lapsen oikeutta osallisuuteen (Heinonen ym. 2016, 161–162). Lapselle on säännöllisesti annettava mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§.) Osallisuutta voidaan tarkastella lapsen vaikuttamismahdollisuutena. Lapsella on oikeus sanoa näkemyksensä häntä itseään koskevassa asioissa ja aikuisella on velvollisuus ottaa huomioon lapsen näkemys, lapsen ikätason ja kehityksen huomioon ottaen. Osallisuus laajasti ajateltuna on osallisena ja mukana

olemista, joka tulee kokemuksellisuuden kautta. Lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että lapsi saa myönteisiä osallisuuden kokemuksia. Varhaiskasvatuksessa toiminta tulisi toteuttaa niin, että se mahdollistaa lapselle osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuden kokemuksia. Tärkeää osallisuuden toteuttamisessa on, että lapsen näkemystä kunnioitetaan. (Heinonen ym. 2016, 161.)

Valmiiksi suunniteltuun ja järjestettyyn toimintaan osallistuminen jo itsessään on tärkeää osalle lapsista. Lapsille tulisi kuitenkin mahdollistaa koko toimintaprosessin vaiheisiin osallistuminen ja tämä vaatiikin varhaiskasvatuksen henkilökunnalta luottamusta lapsiin aktiivisina toimijoina. Aikuisen kyky havainnoida ja tulkita lasta on tärkeässä roolissa ja sen lisäksi voidaan käyttää esimerkiksi kuvia kommunikation tukena. Lapsen kokemus kuulluksi, kohdatuksi ja ymmärretyksi tulemisesta kasvattaa luottamusta. Kasvattajan täytyy antaa lapselle tietoa sellaisessa muodossa, jotta lapsi pystyy ikätasonsa ja kehityksensä puolesta ymmärtämään, vastaanottamaan ja muistamaan tiedon. Varhaiskasvatuksen tulisi myös tarjota lapselle riittäviä materiaalisia resursseja, jolla tarkoitetaan toimintaan tarvittavia varhaiskasvatuksen tiloja, materiaaleja ja välineitä. Parhaimmat lähtökohdat osallisuuteen on lapsella, joka luottaa itseensä, tuntee päiväkotinsa ja ryhmänsä tavat, tilat sekä mahdollisuudet ja osaa kommunikoida niin, että muut ymmärtävät häntä. Varhaiskasvatuksessa tulisi pystyä kaventamaan osallisuuden mahdollisuuden eroja ja luoda jokaiselle perusedellytyksiä osallisuuteen. Tunnetasolla osallisuus herättää erilaisia kokemuksia. Osallisuuden kokemus kasvattaa lapsen luottamusta itseensä sekä muihin. Osallisuus lisää myös yhteenkuuluvuuden, hyväksytyksi tulemisen sekä pätevyyden tunnetta. Lapsen myönteinen minäkuva kehittyä ja itsetunto kohenee, ja osallisuus myös lisää voimaantumisen tunnetta. Osallisuuden tunne on yksilöllistä, mutta sen perusta on lapsen kokemus dialogisesta vuorovaikutuksesta varsinkin aikuisen kanssa. Dialogisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan vastavuoroista, myönteistä ja aitoa keskustelua. Dialogisen keskustelun onnistumiseksi tarvitaan kykyä kuunnella ja vastata viesteihin rakentavasti sekä sensitiivisesti. (Hujala & Turja 2020, 48–54.)

3.3 Kasvatusyhteistyö

Varhaiskasvatuksen on tarkoitus tukea lapsen vanhempia tai muita huoltajia kasvatustyössä sekä yhdessä tukea lapsen hyvinvointia ja tasapainoista kehitystä (Varhaiskasvatusturvelaki 540/2018, 3§). Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille tulee järjestää säännöllisesti mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin (Varhaiskasvatusturvelaki 540/2018, 20§). Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välistä vastavuoroista vuoro-

vaikutusta. Vastavuoroisuutta ohjaavat kunnioituksen, kuulemisen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. Kasvatuskumppanuus luo edellytyksiä sille, että huoltajien ja kasvattajien yhteinen jaettu kasvatustehtävä rakentuu lapsen kannalta toimivaksi ja mielekkääksi kokonaisuudeksi. On todella tärkeää, että varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien välille rakentuu luottamus, jolloin mahdollistuu lapseen liittyvien surujen ja ilojen jakaminen. Osapuolten välinen luottamus rakentuu vaihe vaiheelta. On oletettavaa, että käydyt keskustelut monipuolistuvat, kun vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tutustuvat paremmin toisiinsa. Kasvatusyhteistyö lähtee aina lapsen edun toteutumisesta ja lapsen tarpeista. Kasvatusyhteistyön ensimmäiset rakentumisen paikat vanhempien ja henkilöstön välille tarjoutuvat aloituskeskustelussa ja tutustumiskäynnillä. Tärkeää ja merkityksellistä on, kuinka lapsi ja vanhempi tulevat kohdatuksi ja miten hyvin tutustuminen sujuu varhaiskasvatusyksikössä. Suurimmaksi osin pääpaino on päivittäisessä kohtaamisessa. Haasteellisissakin tilanteissa yhteistyö voi olla sujuvaa, mikäli yhteistyö on rakentunut hyvälle pohjalle. (Heinonen ym. 2016, 225–226.)

Lapsien vanhemmilla tai huoltajilla on oikeus osallistua sekä vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen toteutumiseen, suunnitteluun ja arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§). Vanhempien osallisuuden lisääminen parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Osallisuutta lisätään vanhempia kuulemalla ja vanhempien vaikutusmahdollisuuksia parantamalla. Osallisuuden avulla voidaan lisätä varhaiskasvatusyksikön toimintakulttuurin yhteisöllisyyttä. (Heinonen ym. 2016, 229–230.)

3.4 Moniammatillisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on moniammatillinen työyhteisö ja työyhteisössä tulee hyödyntää kaikkien henkilöstönjäsenten vahvuuksia, osaamista ja koulutusta. Kuitenkin usein varhaiskasvatuksessa on lapsia ja perheitä, joiden tarpeisiin vastaaminen vaatii laajempaa moniammatillista yhteistyötä. (Heinonen ym. 2016, 185–186.) Kunnalla on varhaiskasvatusta järjestäessä vastuu myös huolehtia, että monialainen yhteistyö toteutuu. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa sekä näiden lisäksi tarvittavien muiden tahojen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§.) Yli-vieskan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu monialaisen yhteistyön toimijat huoltajien ja varhaiskasvatuksen kumppaneina vuonna 2019 (TAULUKKO 1). Moniammatillisen yhteistyön tarvetta tulee arvioida aina lapsi- ja perhekohtaisesti, jotta yhteistyön tekeminen vastaa tarpeisiin. Toimivan yhteistyön aikaan saamiseksi jokaiselta toimijalta tarvitaan joustavuutta, dialogisuutta ja avoimuutta. Yhteis-

työtä tehtäessä kaikkien lähtökohta on aina lapsi ja perhe. Moniammatillisella yhteistyöllä sovitaan yhteisiä tavoitteita ja toimintamalleja eri sektoreiden välille. Moniammatillisella yhteistyöllä saadaan moninaisia näkökulmia, laajaa osaamista ja uusia toimintatapoja. (Heinonen ym. 2016, 185–186.)

TAULUKKO 1. Monialaisen yhteistyön toimijat Ylivieskan varhaiskasvatuksessa (Ylivieskan kaupunki 2019, 32)

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio		
Terveyspalvelut	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Muut tahot
Lastenneuvola -laajan nelivuotistarkastuksen yhteistyökäytännöt (kevällä 2019 yhteistyössä päivitetty nelivuotis-neuvolakaavake otetaan käyttöön vuoden 2019 aikana)	Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut: Esim. <ul style="list-style-type: none">- Perheohjaustiimi- SOHVI-tiimi- Perheneuvola- Perhepalvelutarpeen arviointi ”ARVI-tiimi”- Lastenvalvoja- Aikuissosiaalityö	Seurakunta
Suun terveydenhuolto -esim. xylitol- pastillit varhaiskasvatukseen, ohjaus ja neuvonta		Kunnan liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä järjestötyö
Erikoissairaanhoito - mm. lapsen lääkehoitosuunnitelma		Lastensuojelulain mukaiset palvelut: <ul style="list-style-type: none">- Lastensuojelu- Tehostettu perhe-työ
		Poliisi
		Palo- ja pelastuslaitos
		Oppilaitokset

3.5 Tunne- ja kehotunnekasvatus

Tunne- ja kehotunnekasvatus on laaja-alaista lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemista, joka edistää lasten itseluottamusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja, itsearvostusta ja itseluottamusta, hyviä ihmissuhteita sekä kannustaa lapsia huolen tai pelon hetkellä kääntymään turvallisen aikuisen puoleen. Tunne- ja kehotunnekasvatuksella pyritään ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja kaltoinkohtelua.

(Lajunen ym. 2019, 11.) Kehotunnekasvatus on seksuaali- ja turvataitokasvatusta pienille lapsille (Väestöliitto 2021). Kaikilla lapsilla on oikeus saada ikätasoon nähden sopivaa seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 166–168). Sanana kehotunnekasvatus kuvaa seksuaalikasvatusta paremmin pienten lasten kanssa työskennellessä. Kehotunnekasvatus sisältää lapsen ta- soista tietoa oikeuksista, kehosta ja tunteista. Lapsen tasolle sopivat myönteiset tiedot ja taidot sekä asenteet ovat erityisen tärkeitä opettaa kotona ja varhaiskasvatuksessa. (Väestöliitto.)

Tunteet näkyvät ja tuntuvat kehossa ja ajatuksissa. Tunteiden sanoittamista, ilmaisemista sekä säätelemistä tulee harjoitella. Tunteet nousevat nopeasti ja ne ovat automatisoituneita reaktioita, joiden tarkoitus on hyvä ja olla suojaavana tekijänä. Jo hengissä pysyäkseen tarvitaan keholta viestejä tarpeista, kuten nälästä. Samalla lailla keho viestii myös syvempiä viestejä kuten tarpeesta tulla kuulluksi tai saada turvaa ja läheisyyttä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 11–12.)

Tunnetaitojen perustana on, että havainnoidaan ja tiedostetaan omat tunteet. Omien tunteiden tiedostaminen myös kehittää kykyä ymmärtää toisten ihmisten tunteita. Kyvyllä ilmaista tunteet voidaan tuoda julki tunteet, jotka tarvitsevat ilmaisua. Kun ihmisellä mahdollisuus ilmaista kaikenlaisia tunteita, tekee se ihmisen kokonaiseksi. Ilman tunteiden säätely kykyä tunteet voivat ilmetä esimerkiksi hallitsemattomina tunteen purkauksina tai pitkittyneenä vaikeisiin tunteisiin jäämisenä. Tunteiden säätelykyvyn avulla tunteita voidaan käsitellä sopivina paloina, jolloin tunteet eivät käy ylivoimaiseksi eikä niillä vahingoiteta ketään. Tunteiden säätelytaidot edistävät mm. kykyä rakentaa positiivista minäkuvaa ja parantavat itseluottamusta ja usein myös tällöin on helpompi toipua pettymyksistä. (Suomen mielenterveys ry 2021.)

Kehotunnekasvatusta on esimerkiksi lapsen kysymyksiin vastaaminen, oman ja toisten kehojen arvostaminen ja kunnioittaminen, itsemääräämisoikeudesta kertominen ja puhuminen sopivista tavoista omien tunteiden näyttämiseksi. On tärkeää, että lapsi tuntee, että hän voi kysyä aikuiselta ja hän saa asiallisen vastauksen kysymyksiinsä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 168.) Kehotunnekasvatuksella tähdätään siihen, että lapsi kasvaa ehjäksi, pärjääväksi ja onnelliseksi myös seksuaalisuuden alueella. Lapsen seksuaalisuus on luonnollista ja avointa. Kasvattajien tehtävänä kotona ja varhaiskasvatuksessa on suojella lasta kiusaamiselta, kaltoinkohtelulta ja häirinnältä ja opettaa lapselle turvataitoja, kehonosien nimiä sekä kertoa ikätasolle sopivasti ihastumisesta ja lisääntymisestä. (Väestöliitto 2021.) Turvataitoja tarvitaan kaikissa ihmissuhteissa, myös ystävytydessä. Turvataitokasvatuksen on tärkeää antaa lapselle sanostoa, joka mahdollistaa avoimen keskustelun seksuaalisuudesta ja kehosta. Lapsille on hyvä opettaa

muistisääntö uimapukualueesta, joka on jokaisen yksityisaluetta sekä kertoa toisen koskettamisen säännöt. Lapsen tulee tietää toimintaohjeita vaikeisiin tilanteisiin ja turvataitokasvatuksella annetaan varmuutta lapselle, että myös aikuiselle voi sanoa ”ei” ja tilanteista voi lähteä ja niistä voi kertoa luotettaville aikuisille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 170.)

Kasvattajat mahdollistavat lapselle omaan seksuaalisuuteensa tutustumisen ja sen näyttämisen ikätasoon sopivalla tavalla, niin ettei se häiritse muita. Aikuisten tehtävänä on huolehtia myös siitä, että lapsi saa kehittyä omassa tahdissaan. (Väestöliitto 2021.) Väestöliitto on vuosina 2013–2014 toteuttanut tilanne- ja tarvekartoituksen, jonka mukaan pienten lasten seksuaalikasvatuksen toteutuksen esteenä ovat tiedon puute, pelot, myytit ja virheuskomukset, puute koulutuksesta ja ohjeista sekä puhumattomuus. Kartoitukseen vastasi varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja vanhempia. Perheen ja vanhempien suhtautuminen seksuaali- ja turvataitokasvatukseen korostuu erityisesti pienten lasten kohdalla. Varhaiskasvatuksen tuleekin tukea huoltajia kasvatustyössään ja turvata lapsen kasvu ja kehitys yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajille on tärkeää jakaa aiheeseen kirjallista tietoa ja verkkomateriaalia, jotka tukevat kotona tehtävää kehotunnekasvatusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 168–174.)

3.6 Huoli puheeksi- ja lapset puheeksi -menetelmä

Huoli puheeksi -menetelmä on hyvä tilanteisiin, joissa lapseen liittyvä huoli otetaan puheeksi kunnioittavalla tavalla lapsen huoltajan kanssa. Tarkoituksena on ottaa lapseen kohdistuva hankalakin asia puheeksi samalla tarjoten tukea tilanteen ratkaisemiseksi. Menetelmä toteutetaan kunnioittavana keskusteluna, jonka päätehtävä on poistaa lapseen liittyvä huoli yhteistyössä vanhemman kanssa. Tukena voidaan käyttää puheeksiottolomaketta. Lomakkeessa on kysymyksiä, joiden avulla ammattilainen voi valmistautua keskusteluun ja arvioida keskustelua jälkikäteen. Lomakkeessa on kolme osaa. Ensimmäistä kysymysjoukkoa pohditaan, kun huoli herää lapsessa. Toista käytetään, kun on valmistautumassa lapsen huoltajan kanssa käytävään keskusteluun. Viimeistä osaa käytetään tapaamisen jälkeen. (Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Tilanteessa, jossa työntekijälle on herännyt huoli lapsesta, saattaa hänelle herätä kysymyksiä omasta toimintavalmiudestaan. Huoli saattaa herätä työntekijällä siitä, miten hyvin pärjää työntekijänä tai riittävätkö voimavarat. Tämän arvioimiseksi Stakesin Palmuke-projektissa kehitettiin huolen vyöhykkeistö. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.)

Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu omien työskentelysuhteiden ja yhteistyötarpeiden jäsentelyyn (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020a). Vyöhykkeistö helpottaa työntekijää jäsentelemään lapsen liittyvän huolen astetta, oman auttamismahdollisuuden riittävyttä ja lisävoimavarojen mahdollista tarvetta. Tilanteet koskevat yleensä monia eri tahoja, joten ne usein edellyttävät moniammatillista yhteistyötä. Huolen vyöhykkeistön avulla voidaan ylittää eri ammattiryhmien rajat. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos jakaa huolen vyöhykkeistön neljään eri osa-alueeseen. Ne ovat ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli ja suuri huoli. Ei huoltavyöhykkeellä ammattilainen kokee, että asiakkaan asiat ovat hyvin ja että yhteistyö toimii. Työntekijä arvioi, että hänellä on tarvittavat tiedot ja taidot lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseksi. Pienen huolen vyöhykkeellä työntekijällä on toistuvasti pieni huoli asiakkaasta, mutta vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Tällä vyöhykkeellä yhteistyön tarve eri tahojen välillä on vähäinen. Kolmannella eli tuntuvan huolen vyöhykkeellä työntekijällä on kasvava huoli asiakkaasta ja hän kaipaa enenevässä määrin tilanteeseen tukea ja kontrollia. Usein työntekijä on epävarma ja voi pelätä liioittelevansa tilannetta. Tuella tulisi vahvistaa myönteisiä prosesseja ja kontrollilla rajoittaa kielteisiä. Kolmatta vyöhykettä leimaa epäselvyys. Usein on epäselvää, keitä kokonaisuuteen kuuluu ja kuka mitään tekee. Tällä tuntuvan huolen vyöhykkeellä tarvitaan eri toimijoiden yhteistyötä. Suuren huolen vyöhykkeellä työntekijän omat keinot ovat vähissä. Yleensä ajatellaan, että asiakas on välittömässä vaarassa. Yhteistyötahot halutaan heti mukaan toimintaan. Mikäli suuri huoli herää heti suhteen alussa, tällöin otetaan käyttöön kriisityömenetelmä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.)

Lapset puheeksi -menetelmässä on Lapset puheeksi -keskustelu ja -neuvonpito, jotka pohjautuvat lokikirjoihin. Lokikirjoja on eri sektoreille ja eri ikäisten lasten kanssa käytettäväksi. Varhaiskasvatuksessa on oma Lapset puheeksi lokikirja. Lapset puheeksi -menetelmä on tarkoitettu tueksi vanhemmille ja muille kasvattajille tukemaan lapsen eri kehitysvaiheita sekä elämäntilanteita. Lapset puheeksi -menetelmästä käytetään lyhennettä LP-menetelmä. LP-menetelmällä edistetään kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistä ymmärrystä ja yhteistyötä toistensa kanssa. Menetelmän tavoitteena on tukea lapsen arkea. LP-menetelmä perustuu arkipäivän vuorovaikutukseen, toimintojen ja rutiinien merkitykseen lapsen kehitykselle ja vaikeissa elämäntilanteissa lapsen pärjäämiselle. Menetelmällä mahdollistetaan tasapuolinen keskustelu kasvattajatahojen kesken. Kodilla ja varhaiskasvatuksella on kummallakin oma vastuunsa lapsesta sekä erilainen asiantuntemus ja kokemus, jonka jakamisesta on kummallekin osapuolelle hyötyä. LP-menetelmä perustuu vapaaehtoisuuteen eikä se korvaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Keskustelussa käydään läpi lapsen arkea kotona, vapaa-ajan ympäristössä ja varhaiskasvatuksessa. Keskustelun tarkoituksena on lisätä ymmärrystä lapsesta eri kehitysympäristöissä, jonka myötä tunnistetaan

lapsen ja hänen elämäntilanteensa vahvuuksia sekä haavoittuvuuksia. Vahvuudella tarkoitetaan tavanomaisesti sujuvaa asiaa ja haavoittuvuudella tarkoitetaan asiaa, joka on jo ongelma tai asiaa, josta voi syntyä ongelma, jos sille ei tehdä mitään. Lapsen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta syntyy vahvuuksia ja haavoittuvuuksia, joten aikuisilla on mahdollisuus näihin vaikuttaa. Lokikirjaan merkitään lapsen vahvuudet ja haavoittavuudet ja niihin voidaan palata, kun sovitaan toimista lapsen tukemiseksi. LP-keskustelussa on kolmetoista aihealuetta, joista keskustellaan siinä laajuudessa, missä huoltajat haluavat. Jokaiseen aihealueeseen kirjataan kodin ja varhaiskasvatuksen näkemys, onko asia lapsen vahvuus vai haavoittavuus. Lopuksi laaditaan toimintasuunnitelma koskien esiin nousseita tärkeimpiä vahvuuksia ja haavoittavuuksia. Toimintasuunnitelmaan kirjataan, miten vahvistetaan ja vaalitaan lapsen elämän tärkeitä vahvuuksia sekä kirjataan myös keskeiset haavoittavuudet, joihin etsitään ratkaisua. Lapset puheeksi -neuvonpito pidetään, jos toimintasuunnitelman toteuttamiseksi tarvitaan lisää tekijöitä eli verkostoa. (Suomen mielenterveys Ry 2019, 3–10.)

4 LASTENSUOJELU OSANA VARHAISKASVATUSTA

Lapsen huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan tarpeen mukaista sekä oikea-aikaista apua. Viranomaisten on ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun tulee järjestää tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 2§.) Lastensuojelulaissa kerrotaan, että kunnan tulee huolehtia ehkäisevän lastensuojelun ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun riittävydestä sisällöltään ja laajuudeltaan siten, että kunnan tarve lastensuojelulle täyttyy. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on oltava saatavilla kaikkina vuorokaudenaikoina tarpeen mukaan. Laadultaan lastensuojelun täytyy olla sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa olevalle hänen tarvitsemansa tuen ja avun. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 11§.) Lastensuojelun palveluita ovat avohuolto, sijaishuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja jälkihuolto (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Avohuollossa järjestettäviä lastensuojelun tukitoimia ovat esimerkiksi perhekuntoutus, tehostettu perheytyö, lapsen taloudellinen tuki sekä tuki koulunkäyntiin ja apu lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021d). Sijaishuolto määritellään siten, että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastataan kodin ulkopuolella silloin, kun lapsi on huostaan otettu, sijoitettu kiireellisesti tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitettu (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 49 §). Kiireellinen sijoitus on viimesijainen toimenpide, koska se on vakava puuttuminen ihmisen elämään sekä yksityisyyteen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020b). Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Mikäli lapsi on lastensuojelulain 40 §:ssä mainitsemista syistä välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti lapsen tarvitsema huolto ja hoito. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 38 §.) Lastensuojelulain 40§ pykälässä määritellään myös syyt huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 40§). Huostaanotolla tarkoitetaan, että vastuu lapsen kasvatuksesta ja hoidosta siirtyy viranomaisille. Esimerkiksi puutteet lapsen huolenpidossa, jotka uhkaavat lapsen terveyttä, ovat syy ottaa lapsi huostaan ja järjestää lapselle sijaishuoltoa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021c.)

4.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Kunnan on järjestettävä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan ja edistetään lasten ja nuorten kasvua, hyvinvointia ja kehitystä sekä tuetaan vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 3 a §.) Ehkäisevässä lastensuojelussa ensiarvoisen tärkeää on tuen ja avun tarjoaminen riittävän varhain. Oikea aikainen apua ja tuki ehkäisee ongelmien syntymistä tai pahenemista. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Ehkäisevää lastensuojelua tehdään varhaiskasvatuksessa, neuvolassa, opetuksessa, nuorisotyössä, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ehkäisevää lastensuojelua on lapsille ja perheille annettava tuki ja erityinen tuki (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 3 a §). Erityistä tukea tarjotaan perheille sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain perusteella. Erityinen tuki voi olla esimerkiksi räätälöity kotipalvelu tai tukihenkilön järjestäminen perheelle. (Räty 2019, 5.) Käytännössä ehkäisevää lastensuojelua voivat olla esimerkiksi pedagogiset järjestelyt sekä rakenteelliset tukitoimet kuten avustajat ja ryhmämuutokset, varhaisen tuen mallit, säännöllinen kerhotoiminta ja lapsiperheen sosiaalityö (Heinonen ym. 2016, 177). Lapsen ollessa lastensuojelun asiakas on hän myös oikeutettu edellä mainittuihin ehkäiseviin palveluihin, mutta ne järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 3 a §). Yhteiskunnallisilla päätöksillä on myös suora yhteys lasten ja perheiden elämään, esimerkiksi liikenneratkaisulla, alkoholipolitiikalla sekä vanhempien työssäkäyntiin liittyvillä ratkaisulla (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019a).

4.2 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, kun huoli lapsesta herää ja lapsen lastensuojelun tarve tulisi selvittää. Jos lastensuojeluilmoituksen tekeminen epäilyttää, voi neuvoa kysyä sosiaalityöntekijältä kertomatta lapsen henkilöllisyyttä. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen voi olla erilaisia syitä, esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelu, huoltajan tai lapsen päihde- tai mielenterveysongelmat, lapsen rikoksilla oireilu tai itsetuhoisuus, perheen sisäiset vuorovaikutusongelmat, koulunkäynnin laiminlyönti, lapsen liiallinen vastuu perheen arjesta tai heikko taloudellinen tilanne, joka vaarantaa lapsen kehityksen tai huolenpidon. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, ja yksityinen henkilö voi tehdä ilmoituksen nimettömänä. Yksityisellä henkilöllä ei ole ilmoitusvelvollisuutta, mutta Suomessa on monia ammattihenkilöitä, joilla on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Ilmoitusvelvollisia tahoja ovat esimerkiksi,

varhaiskasvatus, sosiaali- ja terveydenhuolto, opetustoimi, seurakunta ja poliisitoimi. Ilmoitusvelvollinen henkilö ei voi tehdä lastensuojeluilmoitusta nimettömänä. Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei estä vaitiolovelvollisuus, mutta poikkeuksena on papin rippisalaisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

Huoli kannattaa ottaa puheeksi vanhempien kanssa varhaisessa vaiheessa. Lastensuojeluilmoituksesta ja sen syistä kannattaa mahdollisuuksien mukaan keskustella huoltajien ja lapsen kanssa jo ennen ilmoituksen tekemistä. Perheelle on myös hyvä kertoa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa työntekijän ilmoitusvelvollisuudesta rehellisesti. Aina kuitenkin ei ole mahdollista lastensuojeluilmoituksesta keskustella perheen kanssa, sillä ilmoituksen tekemistä ei saa aiheetta viivästyttää ja kiireellisissä tilanteissa ilmoitus on tehtävä heti. Lapsen ollessa joutunut pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi ei ilmoituksesta kerrota perheelle etukäteen vaan otetaan lastensuojeluun yhteyttä heti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

Sosiaalihuollosta vastaava taho pitää lastensuojeluilmoituksista rekisteriä (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 25 b §). Lastensuojeluilmoituksen jälkeen sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä arvioi välittömästi, onko lapsella tarvetta kiireelliseen lastensuojeluun. Sosiaalityöntekijä tekee palvelutarpeen arvioinnin, jossa selvitetään lastensuojelun tarve, ellei selvästi nähdä palvelutarpeen arviota tarpeettomaksi. Sosiaalityöntekijä arvioi lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta. Arviossa mietitään lapsen kasvuolosuhteita ja huoltajien sekä mahdollisten muiden kasvatuksesta ja hoidosta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Palvelutarpeen arvio tehdään viivyttämättä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta ja sen on oltava valmis vähintään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 26 §.)

4.3 Lasten kaltoinkohtelu

Lasten kaltoinkohtelu tarkoittaa kaikkia fyysisiä ja psyykkisiä pahoinpitelyn muotoja esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä, laiminlyöntiä. Lasten kaltoinkohteluun kuuluu myös kaupallinen tai muu riisto, josta seuraa todellista tai mahdollista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta (World Health Organisation 2006, 7). Lapsen kohdistuva väkivalta on rikos, ja väkivallan merkkejä tai uhkaa havaittaessa on tehtävä lastensuojeluilmoitus. Lapsen kohdistuvista seksuaaliepäilyksistä sekä muista kuin äärimmäisen lieviä

pahoinpitelyistä pitää tehdä myös rikosilmoitus poliisille. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.) Haitallisilla lapsuusiän kokemuksilla on merkittäviä ja pahimmillaan pysyviä haitallisia vaikutuksia lapsen kehityksen kannalta, ja nämä vaikutukset näkyvät pitkään aikuisuuteen saakka (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 37). Kaltoinkohtelu loukkaa aina lapsen ihmisoikeuksia ja on suuri kansanterveydellinen ongelma. Kaltoinkohtelun eri muodot uhkaavat lapsen psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä heidän sosiaalisia ja kognitiivisia taitojaan. Pahimmassa tapauksessa kaltoinkohtelu voi johtaa jopa kuolemaan. Kaltoinkohtelun yleisyydestä ei ole tarkkoja lukuja saatavilla. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 14–17.)

4.3.1 Fyysinen kaltoinkohtelu

Fyysinen väkivalta aiheuttaa lapselle kipua tai on vahingollista lapsen terveydelle. Fyysisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi töniminen, tukistaminen, lyöminen ja potkiminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.) Suomessa kuritusväkivalta, missä aikuisen tarkoituksena on rajoittaa lapsen käyttäytymistä, aiheuttaen lapselle epämukavan olon on fyysistä väkivaltaa, vaikkei se aiheuttaisikaan lapselle fyysisiä vammoja. Läpsiminen, töniminen, tukistaminen ja luunappien antaminen ovat esimerkiksi kuritusväkivaltaa. Fyysisestä pahoinpitelystä koituvia vammoja voivat olla mustelmat, naarmut, pinnalliset vammat, palovammat, murtumat ja sisäelinvammat. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 100–105.) Pitkäaikaissairauksina väkivallalle altistumiset lisäävät lapsen riskiä sairastua mielenterveyshäiriöön ja psyykkiseen sairauteen. Pelon ja väkivallan kokemukset käynnistävät ihmisen elimistössä hermostollisia ja umpieritysrauhasten toimintoja, jotka johtavat kroonistuneeseen toksiseen stressiin. Lapsuudessa väkivaltaan altistuneilla lapsilla todetaan enemmän sosiaalisia ongelmia, riskikäyttäytymistä ja päihteiden käyttöä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 200.)

4.3.2 Psyykkinen kaltoinkohtelu

Psyykkinen väkivalta ei aiheuta lapselle näkyviä vammoja. Epäilykset pahoinpitelylle saattavat herätä lapsen kertomisten tai oireilun perusteella esimerkiksi päiväkodissa. (Söderholm 2012, 125.) Psyykkinen pahoinpitely voi olla murjottamista, esineiden heittäilyä, uhkailua ja haukkumista. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021a.) Lisäksi henkistä väkivaltaa voi olla lapsen ja toisen vanhemman näkemisen estäminen tai lapsen käyttäminen välineenä tilanteissa, jossa vanhemmat uhkailevat toisiaan (Lasten

mielenterveystalo 2021). Pahoinpitely saattaa näkyä väkivallalle herkistymisenä, levottomuutena, itsetunnon vähäisyytenä ja vetäytymisenä. Oireet heijastuvat yleensä lapsen kaikkiin ihmissuhteisiin. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 125.)

4.3.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Seksuaalista hyväksikäyttöä voi olla esimerkiksi sopimaton koskettelu ja nuoleminen sukuelinten alueella. Lapsi saatetaan pakottaa katsomaan pornograafista materiaalia tai aikuisten välistä seksuaalista toimintaa. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 132.) Suomessa rikoslaki suojaa lapsen psyykkistä ja fyysistä kehittymistä. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön syylistynyt henkilö ei pysty välttämään vastuutaan vetoamalla lapsen seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, koska lapsen oikeus suojeluun voittaa aina. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021a).

4.3.4 Laiminlyönti

Perustarpeiden laiminlyömistä ovat muun muassa lapsen huono hygienia, tunteiden laiminlyöminen, ravinnon vähäisyys, terveydenhoitoon hakeutumatta jättäminen ja terveydenhoito-ohjeiden sivuuttaminen. Piittaamattomuus turvallisuuteen, päihteille altistumiseen ja ympäristön vaaroihin ovat myös lapsen perustarpeiden laiminlyöntiä. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021a.) Laiminlyönti tulee esiin hiipivästi, joten lapsi ei oireile välttämättä. Lapsen oireilun puuttuminen voi estää viranomaisia ryhtymästä toimiin. Kaltoinkohtelunmuodoista laiminlyönti katsotaan olevan yleisin. Laiminlyönti on vaarallisinta vauvoilla ja leikki-ikäisillä lapsilla. (Söderholm 2012, 76–78.) Laiminlyönti haittaa lapsen kognitiivista ja emotionaalista kehitystä siten, että sen vaikutukset näkyvät vielä aikuisuudessakin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 193).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön valmiuksia tunnistaa ja toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tutkimuksella pyrimme vastaamaan kysymyksiin: 1) Miten ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissanne 2) Miten lastensuojelun tarve tunnistetaan päiväkodissanne? Opinnäytetyössämme käytimme tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Keräsimme aineiston teemahaastatteluna. Haastattelimme varhaiskasvatuksen henkilöstöä ryhmähaastatteluna. Valitsimme ryhmähaastattelun, koska uskoimme näin saavamme mahdollisimman kattavan aineiston tutkimukseemme. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin jälkikäteen. Haastatteluun osallistui varhaiskasvatuksen opettajia ja lastenhoitajia, jolloin saamme laajan näkökulman aiheesta. Tutkimuksen aineiston analyysiin käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisella tutkimusmenetelmällä. Laadullinen tutkimusmenetelmän tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ryhmän tai yksilön toimintaa ihmisten antamien merkitysten avulla, joita voivat esimerkiksi olla arvot tai uskomukset (Vilkkä 2015, 224). Valitsemamme tutkimusmenetelmä antoi mahdollisuuden tutkittavan ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen ja tutkimiseen. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti pääsimme itse olemaan tiedonkeruun välineenä sekä olemaan suorassa kontaktissa internetin välityksellä tutkittavien kanssa. (Kananen 2017, 35–36.)

5.2 Teemahaastattelu

Käytimme tutkimuksessamme aineiston keräämiseen teemahaastattelua, jota kutsutaan myös puolistrukturoituksi haastatteluksi. Teemahaastattelussa tutkittavasta ongelmasta keräsimme keskeiset teemat, joita haastattelussa olisi välttämätöntä käsitellä tutkimusongelmaamme vastaamiseksi. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole väliä haastattelun aikana. Tarkoituksena oli, että kaikista teemoista haastateltava voi antaa oman kuvauksensa. Tärkeää on myös, että haastattelu teemat käsiteltiin vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä. (Vilkkä 2015, 124.)

Päädyimme tekemään teemahaastattelun ryhmämuotoisena haastatteluna verkossa. Ajatuksenamme oli, että ryhmämuotoinen haastattelu saisi aikaan vilkasta keskustelua. Teemahaastattelu on myös hyvin yleinen aineistonkeruun menetelmä laadullisessa tutkimuksessa, joka puolsi päätöstämme (Kananen 2017, 89). Käytimme haastatteluiden pitämiseen Teams-sovellusta vallitsevan Covid-19-pandemian vuoksi. Verkkohaastattelu tarkoittaa haastattelun pitämistä muun muassa internetin välityksellä jotain teknistä ratkaisua hyödyntäen. Verkkohaastattelun pitäminen pandemian aikana oli meille huomattavasti helpompaa ja turvallisempaa. Verkossa tapahtuva haastattelu oli myös yhteistyö päiväkotimme toive. (Kananen 2017, 114). Haastattelimme ryhmää, johon osallistui neljä varhaiskasvatuksen henkilöstön työntekijää.

Kokosimme haastattelurunkomme kolmen aihealueen ympärille: ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa, huolen herääminen ja ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen varhaiskasvatuksessa (LIITE 2). Lähetimme yhteistyöpäiväkodillemme saatekirjeen (LIITE 1) kahta viikkoa aiemmin sekä haastattelurunkomme (LIITE 2), jotta haastatteluun osallistujat pystyivät tutustumaan kysymyksiimme etukäteen.

5.3 Aineiston litterointi

Litteroimme ensimmäisenä nauhoittamamme haastattelut. Toteutimme haastattelut Teams-sovelluksessa, johon myös haastattelut tallentuivat. Litterointi tarkoittaa haastatteluiden purkamista tekstimuotoon. Aineistoa on helpompi analysoida tekstimuodossa, ja muun muassa luokittelu ja järjestelmällinen läpikäynti helpottuvat. Litterointi lisää myös tutkijan vuoropuhelua tutkimusaineiston kanssa. (Vilka 2015, 137.) Käytimme sanatarkkaa litterointia, jossa kirjasimme haastateltavien puheet tarkasti. Kirjasimme murre sanat ja äännähdykset. Emme kuitenkaan kokeneet tutkimuksemme kannalta tarpeelliseksi tulkita äänenpainoja tai taukoja puheessa. (Kananen 2017, 135.) Halusimme litteroida aineistomme sanatarkasti, että voimme mahdollisesti siteerata haastateltavien vastauksia myöhemmin tulokset-osuudessa.

5.4 Aineiston analysointi

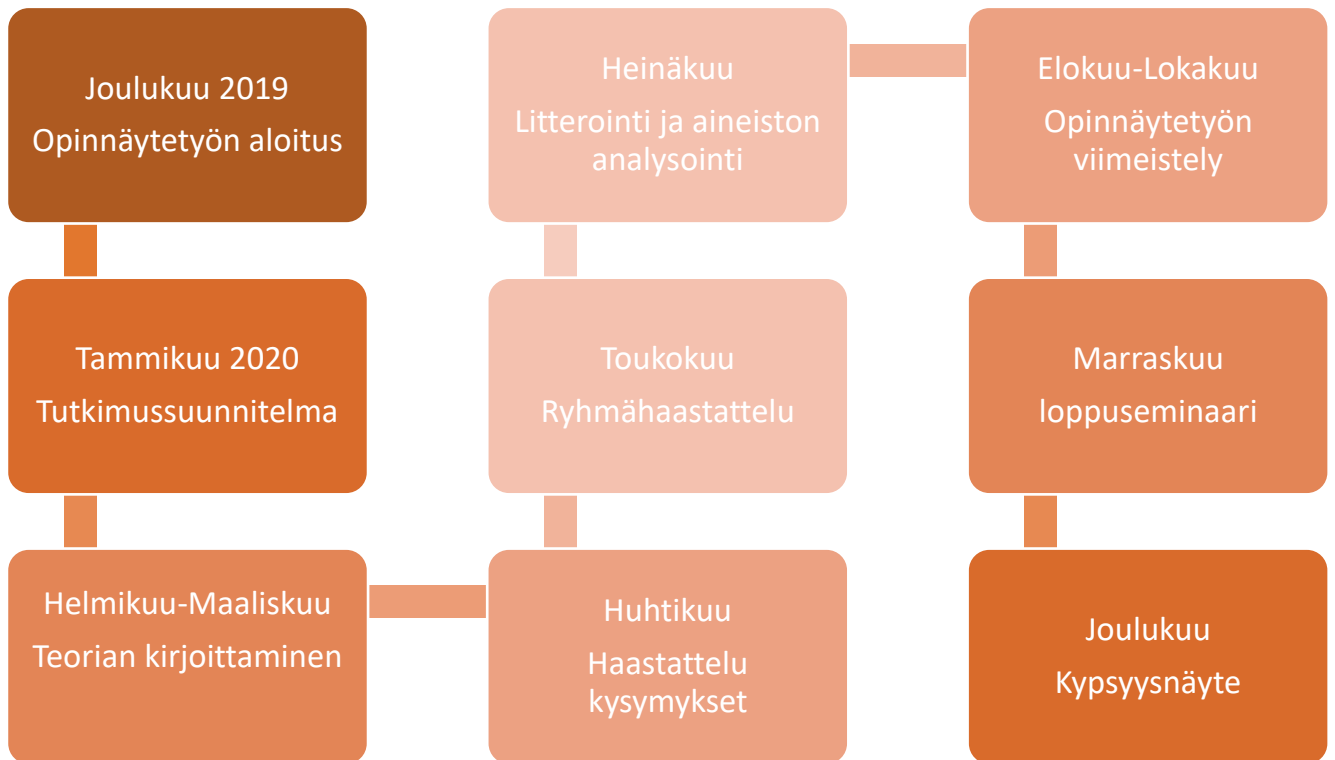
Käytämme tutkimuksemme analysointiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tarkoituksenamme oli löytää tutkimusaineistostamme jonkinlainen toiminnan logiikka tai tyypillinen kertomus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa aineiston käsittelemistä järjestelmällisesti ja objektiivisesti. (Vilka 2015, 163; Tuomi & Sarasjärvi 2018, 117.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee käytännössä kahdeksan eri vaiheen kautta. Ensimmäisenä kuuntelimme haastattelut useaan kertaan läpi sekä litteroimme ne tarkasti tekstinkäsittelyohjelma Wordiin. Toisessa vaiheessa käytimme aikaa saadun aineiston sisällön perehtymiseen. Sisällönanalyysin kolmannessa vaiheessa pidimme tarkasti mielessä tutkimusongelmamme, jotta osasimme karsia tutkimukselle epäoleellisen tiedon pois. Teimme alkuperäisilmauksista ensin pelkistettyjä ilmauksia, jotka listasimme erilliselle tiedostolle Wordiin. Kokosimme samaa kuvaavat pelkistetyt ilmaukset tiedostossa allekkain seuraavaa vaihetta varten. Tämän vaiheen jälkeen meille jäi jäljelle tutkimuksemme kannalta ainoastaan oleellinen tieto jäljelle.

5.5 Tutkimuksen aikataulu

Teimme aluksi aiheesta tutkimussuunnitelman, ja tässä vaiheessa tutustuimme muihin tutkimuksiin aiheesta, ohjeisiin sekä kirjallisuuteen. Teimme heti prosessin alussa aikataulun opinnäytetyön etenemisestä, jota tarpeen mukaan päivitimme (KUVIO 2). Tutkimussuunnitelmamme esitimme seminaarissa tammikuussa 2021, minkä jälkeen jatkoimme teorian kirjoittamista. Teoriaan tutustuminen ja sen kirjoittaminen antoi meille pohjan laatia haastattelu lomakkeet (LIITE 2), jotta haastattelukysymykset vastaisivat teoriaa. Lähetimme työelämän yhteistyökumppanillemme saatekirjeen ja haastattelulomakkeen etukäteen, sillä he toivoivat, että he voisivat tutustua kysymyksiin ennakkoon. Haastattelun toteutimme ryhmämuotoisena teemahaastatteluna. Toukokuussa 2021 pidimme ryhmähaastattelun neljälle varhaiskasvatuksen työntekijälle. Toteutimme haastattelun etänä Teams-yhteydellä vallitsevan Covid-19-tilanteen vuoksi. Meidän oli tarkoitus pitää haastattelu kahdelle ryhmälle, mutta valitettavasti yhteistyö päiväkotimme ei pystynytkään tätä haastattelupäivänä järjestämään. Ensimmäisen haastatteluryhmän aikana tapahtui myös sähkökatkos, joten ensimmäisen ryhmän haastattelussa meni odotettua kauemmin.

Heinäkuussa 2021 aikana analysoimme aineiston ja kirjasimme tulokset auki. Syksyn 2021 aikana viimeistelimme opinnäytetyömme. Marraskuussa esittelimme opinnäytetyömme loppuseminaarissa ja joulukuussa teimme kypsyysnäytteen.



KUVIO 2. Opinnäytetyön aikataulu

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyössämme halusimme selvittää, miten kyseisessä päiväkodissa tunnistetaan ehkäisevä lastensuojelu sekä miten ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan. Tässä osiossa kuvaamme tutkimustuloksia haastatteluaineiston perusteella. Lisäksi käytämme suoria sitaatteja haastatteluista.

6.1 Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa

Haastateltavat kuvasivat, että ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa on ennaltaehkäisevää ja ennakoivaa toimintaa. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että huolen herätessä tuetaan lasta ja perhettä sekä tehdään taustatyötä, seurataan tilannetta ja tehdään lapsen hyvinvointia tukevia toimenpiteitä. Tässä kohtaa haastateltavat pitivät tärkeänä, että tilannetta kartoitetaan ja pohditaan resurssien riittävyyttä. Haastateltavat kokivat, että tiimissä tiedon jakaminen ja tilanteen pohtiminen on tärkeää.

elikkä tavallaan tämmöistä ennaltaehkäisevää, ennakoivaa, että jos herää huoli niiniin tuetaan perhettä ja lasta...

...sitä tausta työtä tehään ja seurataan tilannetta ja tehään erilaisia toimenpiteitä mitkä tukis tätä tilannetta että lapsi voisi hyvin.

Haastattelusta kävi ilmi, että ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan antamalla tukea sekä selvittämällä tuen tarvetta. Haastateltavat kertoivat, että tilanteen kartoittamisella ja havainnoinnilla otetaan kohden-nettuja ja tarkoituksenmukaisia voimavaroja ja toimintatapoja käyttöön.

Just sitä tuen antamista, selvittämistä, että mihin tarvitaan apua ja tavallaan sen tilanteen kartoittamista, ja niinku, että jos nyt havaitaan, että tuo on iso ongelma tuossa perheessä tai ton lapsen kohdalla niinii käytetään siihen tiettyjä voimavaroja, toimintatapoja malleja otetaan siihen käyttöön.

Haastattelussa nousi esiin, että tiimissä pohtimisen lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä perheen ja lapsen muu verkosto otetaan varhaisessa vaiheessa työskentelyyn mukaan. Verkoston kanssa yhdessä mietitään keinoja lapsen tilanteeseen. Haastattelussa korostui perheiden kanssa keskustelun ja yhteistyön tekemisen tärkeys.

Ja kyllähän niitä asioita tiimissä pohitaan ja sitten erityisopettaja tietysti varhaisessa vaiheessa otetaan siihen. Työhön mukaan ja mietitään niitä keinoja. ja sitten toki laajelmalliseksi, mitä siihen verkostoon siinä lapsen ja perheen ympärillä kuuluu.

...Just semmosta perheitten kanssa yhteistyötä ja niistä asioista keskustelua...

Osa haastateltavista toi ilmi, että on työuransa aikana tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoituksia ei kuitenkaan tarvitse tehdä usein, joten se ei ole rutiininomaista. Haastateltava kertoi, että kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on iso, mutta kynnys on madaltunut vuosien varrella. Yksi haastateltavista toi ilmi, että lastensuojeluilmoituksen tekemisessä jännittäisivät mahdolliset vanhempien reaktiot. Pohdintaa oli, että tehdäänkö lastensuojeluilmoitus liian herkästi ennen kuin muut keinot on koitettu. Vahvistavana asiana lastensuojeluilmoituksen tekemisessä oli kokemus, että lastensuojeluilmoitusta ei tarvitse työyhteisössä tehdä yksin vaan se on yhteinen asia, jossa voivat olla tukena muun muassa päiväkodinjohtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Onhan se siis iso kynnys, vaikka varmaan niinkö nyt, jos aattelee, että siitä on jo millon määki niitä oon tehny siitä on jo useampi vuosi niin sillan oli korkeampi kynnys ehkä se on madaltunut. Sehän on aika iso asia.

Ja totta kai siinä eihä sitä kukaan yksin tee...

Haastattelussa pohdittiin, että lastensuojeluilmoitus voi tulla perheelle järkytyksenä. Perheillä saattaa olla vääristynyt kuva siitä, mihin lastensuojeluilmoitus johtaa tai mitä se tarkoittaa. Perheillä saattaa olla kauhukuvia lastensuojelusta. Haastateltavat kokivat, että tämän takia on tärkeää jakaa perheille tietoa lastensuojeluilmoituksesta. Lastensuojeluilmoitus tehdään lapsen parhaaksi sekä tarvittavan tuen takamiseksi. Lapsen edunmukaisuus on ensisijainen asia. Vanhemmille tulisi kertoa, että työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus tarvittaessa. Työntekijä tekee omassa ammatissaan väärin, jos hän rikkoo ilmoitusvelvollisuutta.

Ja varmaan se ehkä on vähä semmonen vanhaperunen kaiku, että ku lastensuojeluilmoitus tehää niin se tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan huostaan siitä perheestä.

Joo kyllä nimenomaan. Ja vaikka se on just päinvastoin, vaan sitä tuetaan ja pitkälle se perhe halutaan, että se perhe voi olla sen lapsen kanssa, koska se hän se lapsen paras paikka on. Niinku lähtökohtaisesti.

6.2 Huolen herääminen

Haastateltavat kertoivat, että huolen lapsessa herättää käytös ja sen äkillinen muuttuminen. Huolta herättävät myös fyysinen olemus ja fyysiset kaltoinkohtelun merkit kuten mustelmat. Lapsen siisteydestä voi myös herätä huoli esimerkiksi likaisista vaatteista ja yleisestä hygieniasta.

No semmonen siisteyskin, että onko lapsi puhas vai onko samat likaset vaatteet, jos on monta päivää eikä oo pesty nii seki on jo semmonen huoli.

Haastattelussa nousivat vahvasti esiin lapsen puheet. Lapsen puheen ristiriitaisuus sekä käytöksen ristiriitaisuus herätti huolta. Myös lapsen kertomuksen epämääräisyys nostettiin esiin. Taidot tunnistaa huolta herättäviä asioita lapsesta koettiin hyväksi. Yhdeksi vaikuttavaksi tekijäksi nostettiin lapsen tunteminen. Työntekijän tuntiessa lapsen hän osaa peilata esimerkiksi lapsen käytöksen muutosta entiseen.

No varmaan aika hyväksi, kyllä meillä varmaan silmää on ja sitte tuntee jo tai tiettenki, että kuinka kauan lapsi on ollu ryhmässä semmosen tiedon. Osaa vähän verrata sitä käytöksen muutosta. Mutta tuota mää luulen, että meillä kaikilla kuitenkin on semmonen ammattisilmä, että näkee, mikä on huolestuttavaa käytöstä esimerkiksi lapsessa.

Tilanteessa, kun huoli lapsesta herää, haastateltavat jakoivat tiimissään omia havaintojaan ja pohtivat tilannetta yhdessä. Varhaisessa vaiheessa myös varhaiskasvatuksen erityisopettajaa konsultoitiin. Yhdeksi kontaktiksi työyhteisössä nostettiin myös päiväkodinjohtaja.

No nii ite ainaki ajattelen, että ensinnähän se tavallaan se tiimikaverit on siinä joittenka kans alkaa poriseen sitä tarinaa, että mitä mieltä oot? Että, mää on ajatellu tai huomannu tämmöstä, että ookko sää? Ja yhesä niinkö pohitaan sitä, että mikä tässä nyt on. Ja sitte tietysti hyvin äkkiähän se erityisopettaja otetaan siihen kans avuksi tai ainaki soitellaan, että meillä on tämmönen, että mikä sun mielipije ja tuutko vaikka seuraamaan lasta?

Nii no se erityisopettaja.

Ja päiväkodinjohtajaki on tietysti yks linkki...

Haastattelussa korostui perheen kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys. Perheen kanssa tehdään jo varhaisessa vaiheessa avointa yhteistyötä. Avoin yhteistyö mahdollistaa, ettei työskentely rajoitu työntekijöiden omiin olettamuksiin. Yksi haastateltava nosti tärkeäksi asiaksi tiedostaa, että lapsen käytökseen voivat vaikuttaa päiväkodin ja perheen ulkopuolinen tekijät.

Ja tottakai sitä perhettäki sitte heti pian siihen yhteistyöhön. Että, miten esimerkiksi kotona? Onko sama, vaikka joku käytös, että mitä täällä? Tai sitte toki voi olla toisinpäin, että kotona käyttäytyy jotenki mikä ei sitte taas näy täällä meillä.

Joo, koska kyllähän se pitää olla avointa. Se yhteistyö, että aika äkkiä luottamus häviää, jos ruvetaan tuota vanhempien tai huoltajien selän takana asioita sumplimaan.

Ja sit just se että pitää muistaa, että tilannehan voi olla esimerkiksi semmonen, että se ongelmien aiheuttaja ei ole siellä perheessä vaan joku perheen ulkopuolinen taho.

6.3 Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Kaikki haastateltavat kokivat tarvetta lisäkoulutukselle koskien ehkäisevää lastensuojelua varhaiskasvatuksessa. Lisäkoulutus koettiin hyödylliseksi uusille ja vanhoille työntekijöille.

Joo varmasti ois tosi hyvä. Tuota tilannehan on, että aina tulee uusia työntekijöitä, joilla ei välttämättä oo työkokemusta, nii ja sitte ihan meille vanhoille juurakoillekkin.

koska koko ajan tulee uutta nii, se ois kyllä hyvä päivittää omaaki tietämystä.

Haastateltavat sanoivat, ettei varsinaista koulutusta ole ollut työelämän aikana. Muihin aiheisiin liittyvissä koulutuksissa on sivuttu aihetta ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa. Haastattelussa muisteltiin, että aiheesta on tullut ennemminkin paperisena tietoa henkilökunnalle.

En tiä onko ollu semmosia koulutuksia varsinaisesti

No ei tuu nyt kyllä mieleen, että ois ollu semmosta

Varmaan vaan joissaki saatettu niiku siitä vaan puhua, että sii että lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mutta emmää tiä onko ihan koulutuksia ollu erikseen. Toki muuhun liittyen sitte sivulauseena sanottu...

Kehittämisen kohteeksi nousi lastensuojelun ja perhetyön kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Yhteistyötä haluttiin kehittää avoimemmaksi ja joustavammaksi. Haasteena tässä nähtiin vaihteluvollisuus. Toiveena oli, että lastensuojelusta oltaisiin varhaiskasvatukseen enempi yhteydessä esimerkiksi silloin kun lastensuojeluilmoitus on tehty. Resurssipula nähtiin myös yhtenä haasteena yhteistyön tekemisessä.

Varmaahan se semmonen yhteistyö mikä tuo meijän perhetyöhön sekä lastensuojeluun nii pitäis olla semmosta, että avoimempaa ja joustavempaa ja toki aina tulee nämä vaitiolo-velvollisuudet vastaan...

sujuvammaksi se, että oikiasti niinkö sieltä lastensuojelun puolelta oltais myös yhteyessä niinkö sinne varhaiskasvatukseen, jos lastensuojeluilmoitus on tehty ja varsinki, jos se on tehty jostakin muualta, mutta kuitenkin se lapsi siellä varhaiskasvatuksessa on suurimman osan päivää...

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimustyössämme olemme noudattaneet huolellisuutta, rehellisyyttä ja objektiivisuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Olemme tutkimuksessamme käyttäneet tieteellistä aineistonkeruu-, tutkimus- ja arviointimenetelmää (Kananen 2017, 190.) Valitsimme opinnäytetyöhömmme tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen tutkimuksen, koska tarkoituksenamme oli kuvata aiheitamme mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Menetelmällä pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa huomio on tutkittavien näkökulmassa ja näkemyksissä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Kananen 2017, 34–35.) Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme teema-haastattelun, jonka avulla pyrimme ymmärtämään ja saamaan käsityksen ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa (Kananen 2017, 90.) Arviointimenetelminä käytimme validiteettia ja reliabiliteettia.

Opinnäytetyön aihetta miettiessämme päädyimme yhdessä aiheeseen, joka kiinnosti meitä ja oli eettisesti hyväksyttävä. Pohdimme, että meillä on riittävät valmiudet tehdä eettisesti kestävä tutkimusta aiheesta. Rajasimme aihetta riittävästi, joten resurssimme riittävät hyvin sen tekemiseen. Ennen tutkimuksen aloitusta tutustuimme luotettavaan aineistoon aiheesta sekä varmistimme, että tiedonkeruutaitomme ovat riittävät luotettavan aineiston löytämiseen. Olemme arvioineet käytettäviä lähteitä kriittisesti. Kiinnitimme huomiota aineiston ajantasaisuuteen ja pyrimme käyttämään alkuperäisiä lähteitä (Hirsjärvi ym. 2009, 113). Tutkimuksella osoitamme tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa (Vilkkä 2015, 42). Opinnäytetyössämme on huolellisesti merkitty lähdeviitteet sekä lähdeluettelo, jolla osoitamme arvostusta muiden tekemiä teoksia kohtaan. Sopimukset täytimme huolella, joten kaikilla osapuolilla olivat selvillä vastuut ja velvollisuudet. (Kananen 2017, 191.)

Haastattelulomakkeen suunnittelussa otimme huomioon, että kaikki kysymykset ovat eettisesti hyväksyttäviä. Pohdimme myös esteellisyyttämme emmekä löytäneet puolueettomuuteen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi haastattelussa otimme huomioon, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa. Emme keränneet haastattelussa kenenkään henkilötietoja. Ennen haastatteluja toimitimme saatekirjeen yhteistyö päiväkodille, mikä lisäsi yhteistyön avoimuutta ja luotettavuutta. (Kananen 2017, 191.) Saatekirjeessä kerroimme haastattelun tarkoituksesta sekä yhteistietomme. Haastattelu perustui vapaaehtoisuuteen kunni-

oittaen haastateltavien itsemääräämisoikeutta. Haastattelun teimme etäyhteydellä, jolloin olimme rauhallisessa paikassa, jossa ei ollut ulkopuolisia henkilöitä. Haastattelunauhoitteita sekä litterointeja säilytimme huolellisesti ja ne olivat vain meidän käytössämme. Haastatteluaineisto hävitetään opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Koko opinnäytetyöprosessin aikana otimme huomioon tutkimuksen luotettavuuden. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytimme useita tutkimus- ja mittaustapoja. Luotettavuuden mittareita ovat validiteetti eli pätevyys, joka tarkoittaa oikeiden asioiden tutkimista. Toinen luotettavuuden mittari on reliabiliteetti eli pysyvyys, jolla tarkoitetaan tutkimus tulosten toistuvuutta. (Kananen 2017, 174–175.) Tarkoituksenamme oli tehdä haastattelu kahdelle ryhmälle, mutta se ei aikataulujen puitteissa kuitenkaan onnistunut. Haastattelun toistaminen olisi tuonut opinnäytetyöhömmme lisää luotettavuutta. Opinnäytetyössämme kerromme tarkasti tutkimuksen eri vaiheista. Olemme tehneet huolellista dokumentointia ja perustelemme valintojamme ja ratkaisujamme. Tutkimustuloksissa perustelemme tulkintoja suorilla lainauksilla. Opinnäytetyössämme on kaksi tutkijaa eli tutkijatriangulaatio, mikä lisää tutkimuksen validiutta (Hirsjärvi ym. 2009, 233).

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aloitimme opinnäytetyön aiheen pohdinnan yhdessä työelämän edustajan kanssa. Halusimme tehdä työelämää hyödyttävän opinnäytetyön. Koimme opinnäytetyön aiheemme ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa mielenkiintoiseksi ja yhteiskunnallisesti tärkeäksi. Mielenkiintomme aiheeseen kannatteli motivaatiotamme laadukkaan tutkimuksen tekemiseen koko opinnäytetyöprosessin ajan. Meidän mielestämme olisi tarpeellista tehdä aihe enemmän näkyväksi varhaiskasvatuksessa. Ehkäisevillä toimilla vähennetään lasten turhaa kärsimystä. Sosionomeina koemme tärkeäksi edistää yhteiskunnallista hyvinvointia. Opinnäytetyömme edistää tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon toteutumista. (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2021).

Teimme opinnäytetyöprosessia varten huolellisen suunnitelman, joka tarkentui prosessin edetessä. Otimme jo suunnitelmassa huomioon, että kaikille työvaiheille on riittävästi aikaa. Hyvin tehty suunnitelma selkeytti prosessia. Yhteistyömme on sujunut hyvin, sillä olemme molemmat olleet joustavia opinnäytetyön eri vaiheiden aikana. Asumme eri paikkakunnilla, joten kirjoitimme opinnäytetyötä paljon sähköisesti ja kävimme keskusteluja puhelimitse. Pystyimme myös järjestämään päiviä, jolloin teimme opinnäytetyötä saman pöydän ääressä. Koimme opinnäytetyön tekemisen kahdestaan toimivaksi, sillä se vahvisti molempien oppimiskokemusta.

Aineistoa tutkimukseen löytyi mielestämme riittävästi ja löysimme vastauksia tutkimusongelmiimme. Suoraan kirjallisuutta ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa emme löytäneet. Opinnäytetyötä tehdessämme tutustuimme lakeihin, mikä vahvisti meidän ammatillista osaamistamme, sillä lait ovat pohjana sosionomin työssä. Koimme tiedonhakutaitomme hyviksi, mikä näkyy opinnäytetyösämme monipuolisella lähteiden käytöllä. Monipuolinen lähteidenkäyttö lisää luotettavuutta. Luotettavuuden tarkastelu oli tärkeä osa-alue koko opinnäytetyöprosessin aikana.

Opinnäytetyössä käytimme teemahaastattelua, jonka toteutimme ryhmämuotoisena Teams-haastatteluna. Covid19-pandemian vuoksi päädyimme pitämään ryhmähaastattelun Teams-sovelluksen kautta kaikkien turvallisuuden takaamiseksi. Etäyhteydellä pidetyn haastattelun positiivinen puoli oli, että haastattelu oli helpompaa aikataulullisesti sopia. Haastavaa etäyhteydessä oli, että äänen laatu vaihteli ja keskustelevalle ilmapiirin luominen oli vaikeaa. Uskomme, että paikan päällä keskustelevalle ilmapiirin luominen olisi ollut luontevampaa. Tästä opimme, että etäyhteyksillä pidetty haastattelu tuo jonkin verran haasteita ja meille luontevampi tapa olisi ollut paikan päällä pidettävä haastattelu. Etäyhteydellä

haastateltaessa haastatteluympäristöön on vaikea etukäteen vaikuttaa ja vastaan voi tulla teknisiä ongelmia, joihin etukäteen varautuminen on haastavaa tai mahdotonta. Haastattelun aikana tapahtui ennalta odottamaton sähkökatkos, johon emme olisi voineet varautua. Sähkökatkos vaikutti haastattelun kulkuun hidastavasti. Etäyhteydellä pidetty haastattelu kuitenkin opetti meitä käyttämään sähköisiä työkaluja, jotka ovat ajankohtaisia. Käytimme haastattelussa Teams-sovelluksen omaa nauhoitusominaisuutta. Haastateltava ryhmämme oli yhdellä tietokoneella haastattelussa, mikä aiheutti sen, että puheen päällekkäisyyden vuoksi vastauksista ei aina saanut selvää. Mikäli tekisimme haastattelun uudelleen, pyytäisimme etukäteen, että jokainen haastateltava osallistuisi omalta tietokoneelta. Olimme molemmat ensimmäistä kertaa haastattelussa haastattelijan roolissa, mikä mielestämme vaikutti haastattelun kulkuun. Haastattelutilanteessa esitimme kysymykset, mutta emme esittäneet tarkentavia kysymyksiä. Tarkentavilla kysymyksillä olisimme voineet saada kattavammat tulokset.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli vastata kysymyksiin, miten ehkäisevää lastensuojelua tunnistetaan ja toteutetaan eräässä ylivieskalaisessa päiväkodissa. Meidän mielestämme tutkimustulokset vastasivat tutkimuksen tarkoitukseen. Varhaiskasvatuksen työntekijät tunnistivat hyvin lapsessa huolta herättäviä asioita sekä osoittivat kykyä ottaa huolta herättävät asiat puheeksi. Tuloksista nousi esiin, että haastateltavat pitävät tärkeänä lapsen edun toteutumista. Meidän mielestämme tämä on tärkeää ehkäisevässä lastensuojelun palvelussa, jotta varhaiskasvattajat pystyvät antamaan oikea aikaista tukea lapsille ja perheille. Tuloksista kävi ilmi, että haastateltavat pitivät erityisen tärkeänä ehkäisevänä toimena perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta. Yhteistyön tavoitteena on, että lapsen elämäntilanne tulee kohdatuksi ja jaetuksi avoimessa vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksen ja kodin välillä. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö lähtee aina lapsen tarpeista ja lapsen edun toteutumisesta. (Heinonen ym. 2016, 226.) Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on moniammatillista osaamista. Henkilöstön erilaista osaamista, koulutusta sekä vahvuutta on tärkeä hyödyntää työyhteisössä. (Heinonen ym. 2016, 185.) Tulkitsimme tuloksista, että varhaiskasvatusyksikössä hyödynnetään yksikön moniammatillista työyhteisöä lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi.

Haastatteluista nousi kaksi selkeää kehittämisen kohdetta ehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa varhaiskasvatuksessa. Toivottiin, että lastensuojelun ja perhetyön kanssa tehtävä yhteistyö olisi joustavampaa ja avoimempaa. Haastateltavat toivoivat koulutuksen saamista ehkäisevään lastensuojeluun liittyen. Pohdimme, että moniammatillista koulutusta varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä olisi tarpeellista järjestää. Esimerkiksi tällaisilla toimilla saataisiin tietoa jaettua eri ammattikuntien välillä. Toimivan yhteistyön kannalta on tärkeää, että ymmärretään toisten tekemää työtä. Yhteistyö helpottuu, kun

toimijat ovat tuttuja keskenään (Sandström, Keiski-Turunen, Hassila, Aunola & Alahuhta 2018). Tulosten pohjalta meille syntyi jatkotutkimusideana varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittäminen.

Meillä kummallakaan ei ollut aikaisempaa kokemusta opinnäytetyöstä, joten koko opinnäytetyöprosessi oli erinomainen oppimiskokemus. Opinnäytetyötä tehdessä opimme prosessin eri vaiheista, jotka eivät olleet meille ennestään tuttuja. Käytimme paljon aikaa myös prosessin vaiheisiin syventyessä. Yhteinen reflektointi oli tärkeä osa oppimismatkaamme. Opinnäytetyön tekeminen antoi meille hyvät lähtökohdat mahdollisesti tulevaisuudessa tehdä uudestaan vastaavanlainen työ.

LÄHTEET

- Araneva, M. 2016. *Lapsen suojele. Toteutuminen ja päätöksen teko*. Helsinki: Talentum Pro.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Tampere: Juvenes Print.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi R. & Siimes, U. 2016. *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hujala, E. & Turja, L. 2020. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hännikäinen, M. 2017. *Kasvattajan pedagoginen herkkyyks ja pienten lasten emotionaalinen hyvinvointi päiväkotiryhmissä*. Saatavissa: <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/05/hannikainen.pdf>. Viitattu: 13.3.2021.
- Jääskeläinen A. & Pelliccioni S. 2017. *Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen*. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kananen, J. 2017. *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Juvenes Print.
- Lajunen, J., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. *Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali*. 1. painos. Juvenes Print.
- Lasten mielenterveystalo. *Väkivallan kohteeksi joutuminen*. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/Pages/vakivallan_kohteeksi_joutuminen.aspx. Viitattu: 12.3.2021.
- Lastensuojelulaki*. 13.4.2007/417. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu: 6.2.2021.
- Opetusalan ammattijärjestö. 2020. *Kolmiportaista tukea kaikille koulutusasteille*. Saatavilla: <https://www.oaj.fi/politiikassa/tuki-toimivaksi-kolmiportaista-tukea-varhaiskasvatuksesta-toiselle-asteelle/-tuen-kolme-porrasta-varhaiskasvatuksessa>. Viitattu: 26.7.2021.
- Opetushallitus. 2021. *Mitä on varhaiskasvatus?* Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus-6bb54059>. Viitattu: 6.2.2021.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. *Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen*. Saatavissa: <https://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>. Viitattu: 13.3.2021.
- Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa M. 2010. *Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää?* Saatavissa: https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf. Viitattu: 24.8.2021.

Räty, T. 200 *Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen*. 4., uudistettu painos. Keuruu: Edita.

Sandström S., Keiski-Turunen A., Hassila L., Aunola E. & Alahuhta M. 2018. *Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuvaamana*. Saatavissa: <http://www.oamk.fi/epooki/2018/moniammatillinen-yhteistyö-sosiaali-ja-terveysalan-ammattilaisten-kuvaamana/>. Viitattu: 22.10.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. *Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu: 12.3.2021.

Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto. *Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit*. Saatavissa: <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>. Viitattu: 21.10.2021.

Suomen Mielenterveys ry. 2019. *Lapset puheeksi – lokikirja varhaiskasvatukseen*. Saatavilla: https://mieli.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/TLP/digilog_suo/lp_lokikirja_varhaiskasvatukseen_2019.pdf. Viitattu: 11.3.2021.

Suomen Mielenterveys ry. 2021. *Tunteet ja tunnetaidot*. Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/it-setuntemus/tunnetaidot/tunnetaitojen-perusteet>. Viitattu: 26.8.2021.

Söderholm, A & Kivitie-Kallio, S (toim.) 2012. *Lapsen kaltoinkohtelu*. 2. painos. Helsinki: Duodecim.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. *Huolen vyöhykkeet*. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet. Viitattu: 12.3.2021

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. *Kiireellinen sijoitus*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>. Viitattu: 28.3.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021a. *Lapsiin kohdistuva väkivalta*. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta. Viitattu: 11.3.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. *Lastensuojelu*. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu. Viitattu: 7.2.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021b. *Lastensuojeluilmoitus*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>. Viitattu: 1.3.2021.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2021c. *Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>. Viitattu 14.3.2021.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2021d. *Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>. Viitattu: 14.3.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. *Palvelujärjestelmä*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/palvelujarjestelma>. Viitattu: 24.7.2021.

Tuomi, J. & Sarasjärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Valtioneuvosto. 2019. *Lapsen oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen palautuu*. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/lapsen-oikeus-kokoaikaiseen-varhaiskasvatukseen-palautuu>. Viitattu 14.3.2021.

Valtioneuvosto. 2017. *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma*. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=STM026:00/2017>. Viitattu: 24.8.2021.

Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu: 6.2.2021.

Vilkkä, H. 2015. *Tutki ja Kehitä*. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto. *Mitä on kehotunnekasvatus*. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/>. Viitattu 12.3.2021.

World Health Organisation. 2006. *Preveting child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence*. Saatavilla: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_eng.pdf;jsessionid=73338781DDA73F0D999A70E58FA2F988?sequence=1. Viitattu: 6.2.2021.

Ylivieskan kaupunki. 2019. *Ylivieskan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*. Saatavissa: <https://www.ylivieska.fi/wp-content/uploads/2020/08/Ylivieskan-kaupungin-varhaiskasvatussuunnitelma-1-8-2019-alkaen.pdf>. Viitattu: 7.2.2021.

Hyvä päiväkodin henkilökunta!

Olemme sosionomiopiskelijat Julia Jylkkä ja Lotta Paananen Centrian ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme xxxxxx päiväkotiin. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia ja selvittää varhaiskasvatuksen henkilöstön valmiuksia tunnistaa ja toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelua.

Tutkimuksella pyrimme vastaamaan kysymyksiin:

- Miten ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissanne?
- ja miten lastensuojelun tarve tunnistetaan päiväkodissanne?

Toimeksiantajamme pystyy hyödyntämään tutkimustamme henkilöstön tietotaitojen kartoittamiseen. Opinnäytetyömme voi myös toimia tapaus esimerkkinä muille varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Tarkoituksena on myös, että varhaiskasvatuksen henkilöstö reflektoi omaa osaamistaan ja mahdollisia kehityksen kohteita.

Opinnäytetyö toteutetaan teemahaastatteluna kahdessa kolmen hengen ryhmässä Teamsissa perjantaina 21.5.2021 klo 12–13.30. Aikaa yhdelle ryhmälle on varattu noin 45 minuuttia. Haastattelemme varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Haastattelulomake löytyy seuraavalla sivulta ja ennen haastattelua voit valmiiksi tutustua ja pohtia kysymyksiä. Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Emme kerää haastatteluissa henkilötietoa emmekä myöskään haastateltavista tausta-aineistoa anonyymiyden varmistamiseksi. Haastattelut nauhoitetaan luotettavan käsittelyn takaamiseksi. Haastattelu aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja se on ainoastaan meidän käytettävissä. Aineisto hävitetään tutkimusprosessin jälkeen asianmukaisesti. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua vuoden 2021 aikana, jonka jälkeen se on luettavissa ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksesta.

Vastaamme mielellään kysymyksiinne haastattelumme ja opinnäytetyöhömme liittyen. Kiitos yhteistyöstä!

Ylivieskassa 6.5.2021

Ystävällisin terveisin

Julia Jylkkä

julia.jylkka@centria.fi

Lotta Paananen

lotta.paananen@centria.fi

Haastattelulomake

Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa

- Mitä ehkäisevä lastensuojelu on varhaiskasvatuksessa?
- Miten ehkäisevää lastensuojelua toteutatte omassa työssänne? (esimerkkejä)
- Millaiseksi koet taitosi tehdä lastensuojeluilmoituksen?

Huolen herääminen

- Mitkä asiat herättävät huolta lapsessa?
- Millaiseksi koet oman osaamisen tunnistaa huolta herättäviä asioita lapsessa?
- Miten toimit tilanteessa, kun huoli lapsesta herää? (esimerkkejä)
- Otatko huolen puheeksi työyhteisössä? Jos otat, kenen kanssa?
- Missä vaiheessa otat huolen puheeksi huoltajien kanssa?

Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen varhaiskasvatuksessa

- Koetko tarvetta lisäkoulutukselle liittyen ehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa?
- Millaista lisäkoulutusta tai ohjeistusta olet saanut työelämän aikana liittyen ehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseen/tunnistamiseen varhaiskasvatuksessa?